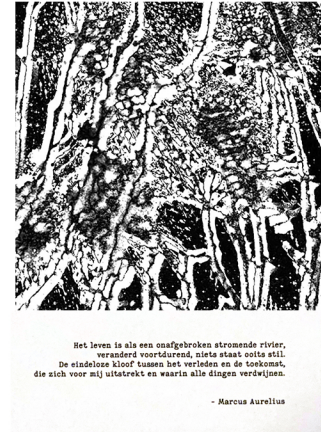

Onzekerheid en ontwikkeling

In mijn gehele bewuste leven ervaar ik problemen met onzekerheden en twijfels. Deze gaan alle kanten op. Begrijp ik de lesstof goed, doe ik mijn werk goed, bewandel ik mijn levenspad op de juiste manier, wat doe ik op de wereld, waarom zijn we hier? Ik kan veel in twijfel trekken, daar veel over nadenken, vervolgens niet meer weten hoe ik dit naar een ander moet communiceren en daardoor in onzekerheid leven. Lange tijd heeft dit voor een misvormd beeld van mezelf gezorgd. Ik had minder zelfvertrouwen, stress en voelde mij onzeker over mijn toekomst. Dit heb ik tot op de dag van vandaag nog steeds, maar in veel mindere mate omdat ik een medium heb gevonden dat mij hierbij helpt.

Dat medium is fotografie. Zo exposeerde ik in 2019 werk over mijn angst voor de dood, het was vrij duister werk over gevoelens waar ik nooit eerder over heb durven praten (zie afbeelding 1). Deze ervaring heeft mij laten zien dat fotografie meer is dan alleen een artistieke praktijk; het is een krachtig middel geworden om mijn emoties en gedachten te onderzoeken en uit te drukken op een manier waarop mij dat eerder niet lukte. Het heeft mijn kijk op communicatie en expressie veranderd. Ik denk dat hier onbewust het zaadje is geplant voor het gebruik van fotografie als educatief middel.

afbeelding 1

Ontdekking en dialoog

Ik ben nog niet zo lang werkzaam in het kunsteducatieve werkveld. Als kunstenaar ben ik 5 jaar actief, fotografie is mijn artistieke praktijk. Experimenteren met materialen, dialogen met mijzelf en anderen om mij heen, om te kunnen ontdekken wat belangrijk is voor mij en de ander vind ik belangrijk. Alhoewel fotografie mijn praktijk is, staat het proces centraal en is dat waar ik de meest waardevolle impact bij mezelf bewerkstellig.

Tijdens het proces is er ruimte voor zelfreflectie en zelfexpressie, dat is waar ik leer wat belangrijk is voor mij. De uitkomst, het fotografisch werk is wat als brug fungeert tussen mij en een ander, om in dialoog te komen over verschillende onderwerpen, belangrijke en ongemakkelijke onderwerpen.

De Amerikaanse filosoof John Dewey schreef het boek *Art as Experience* (2008). Hierin omschreef hij dat kunst functioneert als een ervaring waarbij onderzoeksprocessen, zoeken en betekenis vinden transformerend werken. In mijn werk als kunst- en cultuur begeleider van jongeren pas ik deze werkwijze toe. Hier staat het proces en dialoog, zoals in mijn artistieke praktijk, centraal zodat we samen iets kunnen creëren wat waardevol is voor onszelf en een ander.

Binnen deze context is er ruimte voor zelfexpressie, positieve feedback en succeservaringen, dit zijn de werkzame elementen van kunst en cultuur (Delmée et al., 2019). Een veilige omgeving waar jongeren de kans hebben om zichzelf te uiten en te groeien, zonder angst voor falen.

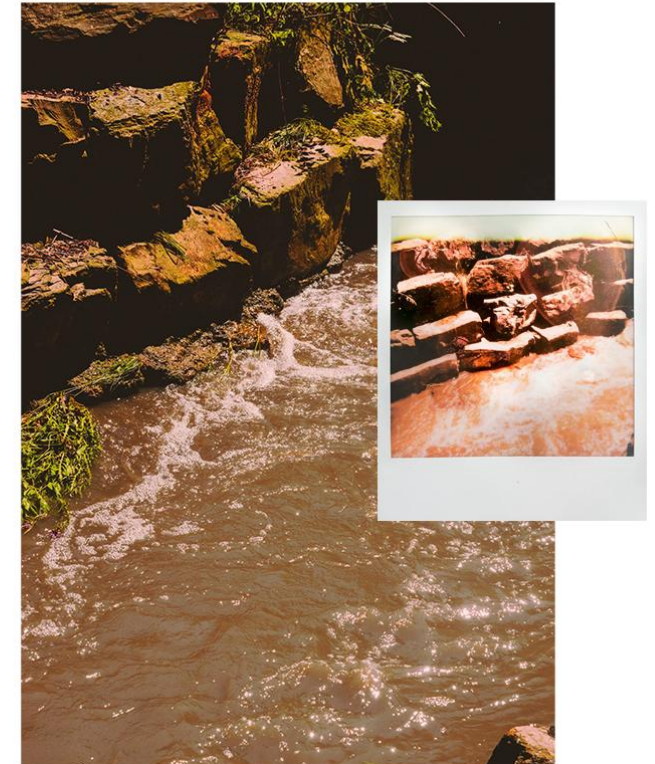
traces of many

Instrumenteel vs intrinsiek

Binnen de cultuur- en kunsteducatie maakt men een onderscheid tussen de instrumentele effecten en de intrinsieke effecten van cultuur en kunst (Braet, 2010). Als we het hebben over de intrinsieke effecten, omschrijft Peter van der Zant (2023) het als:

Het medium is het doel, de waarde van kunstbeoefening is zodanig dat het betekenis geeft aan het leven. In het geval van fotografie, is fotograferen datgene wat dan betekenis geeft aan het leven. Als we het over de instrumentele effecten hebben, dan gaat het over fotografie als middel inzetten. Wanneer fotografie voor instrumentele doeleinden ingezet wordt, gaat het om iets bereiken door het fotograferen.

Het instrumenteel inzetten van kunst kan voor educatieve doeleinden en persoonsvorming zijn, zoals het goed begrijpen van je zelfbeeld en jezelf emotioneel goed voelen. Ook maatschappelijke vorming waarbij sociale vaardigheden, interesses en gedragspatronen naar boven komen zijn onderdeel van de instrumentele effecten (Farrel et al., 2016).

Reflectie

Als fotograaf wilde ik heel lang niet toegeven aan het instrumenteel inzetten van fotografie, ondanks dat in mijn artistieke praktijk van elkaar leren en persoonlijke ontwikkeling centraal staan. Ik denk dat de angst terug te leiden is naar het welbekende essay van Susan Sontag *On Photography* (2008). Een aantal jaar geleden las ik dit op de kunstacademie, waar erop gehamerd werd hoe ongelooflijk veel impact het essay op fotografen heeft gehad. Hierin waarschuwt Sontag voor de gevaren van het instrumentaliseren van fotografie, omdat het kan leiden tot het misbruiken en manipuleren van de perceptie van de werkelijkheid. Iets waar ik geen deel van uit wilde maken. Instrumentalisatie werd vanaf dat moment een no-go.

Vandaag de dag zet ik vraagtekens bij mijn beslissing om instrumentalisatie af te zweren zonder kritisch na te gaan wat mijn positie en rol als fotograaf en kunsteducator nu echt is. Daarnaast is het maken van kunst betekenisvol in mijn leven, dat voel en ervaar ik iedere dag. Dit is ook wat ik wil voor de jongeren met wie ik werk, dat alleen al het kunst maken of doen een betekenisvolle impact heeft in hun levens. Dat is misschien ook waar het schuurt. Want, als ik de vraag eerlijk beantwoord, geldt dat ik als educator en kunstenaar fotografie inzet als middel om onder andere, educatieve en/of persoonsvormende doeleinden te bewerkstelligen. Ik gebruik kunst voor haar instrumentele effecten en hoop mensen te enthousiasmeren, zodat zij zich aan kunstbeoefening wijden voor de intrinsieke effecten.

Veerkracht versterken

Bij de doelgroep waar mijn hart het meest ligt, jongeren (14-27), voel, zie en lees ik de nood bij het vergroten van de veerkracht. In de factsheet Mentale gezondheid van jongeren: Enkele cijfers en ervaringen (RIVM, Trimbos instituut en Amsterdam UMC, 2019) wordt de nood aan veerkracht en zelfvertrouwen benadrukt. In No Limits! Versterk de veerkracht van jongeren met cultuur (Marinelli, 2022) las ik dat 15-20% van de jongeren in een kwetsbare positie terechtkomt. Dit brengt verdriet, tegenslag en onzekerheid met zich mee, om hiervan te herstellen is veerkracht nodig.

Deelname aan kunst en/of -culturele activiteiten kan deze veerkracht vergroten omdat cultuur bijdraagt aan een positiever zelfbeeld, sociale vaardigheden, het nemen van eigen verantwoordelijkheid, doorzettingsvermogen, concentratievermogen, een sterker sociaal netwerk én het geeft plezier (Delmée et al., 2019)

Mijn bijdrage aan het kunsteducatieve werkveld lever ik door mijn expertise van mijn fotografische praktijk door te trekken naar mijn rol als kunsteducator en onderzoeker. De autobiografische benadering (auto-fotografische methode) heeft mijn kijk op de kracht van fotografie als middel compleet veranderd. In mijn onderzoek en werkveld pas ik deze methode toe.

Fotografie is hier niet alleen een instrument om de wereld om je heen te registreren, maar is ook een reflectie van degene achter de camera. Als fotograaf ben je niet alleen de objectieve waarnemer. Maar je persoonlijkheid, gedachten, ideeën en kijk op de wereld beïnvloeden wat er op beeld wordt vastgelegd. Dit betekent dat hetgeen wat er op beeld wordt gezet, de manier waarop dat gedaan wordt en waarom iets in beeld wordt gebracht, veel kan zeggen over de persoon achter de camera (Martin, 2023).

Door deze vragen aan de hand van de foto's te onderzoeken, komen we samen tot interessante en waardevolle inzichten. Deze methode stelt jongeren in staat om kritisch na te denken en te reflecteren over wie ze zijn, waar hun interesses liggen en wat hun kijk op de wereld om zich heen is. Het geeft ze de kans om aan zinvolle vrijetijdsbesteding te doen, talenten te ontdekken, zelfvertrouwen op te bouwen of gewoon plezier te ervaren (Delmée et al., 2019).

Ik geloof dat fotografie en in dialoog met elkaar blijven, onderdeel uitmaken van de kracht die kunst bevat als middel voor persoonlijke groei en maatschappelijke verandering. Door samen met jongeren te onderzoeken, ontdekken, experimenteren en in gesprek te blijven kunnen we werken aan een veerkrachtige generatie. Een inclusieve, krachtige, vertrouwde en veilige kunst- en culturele gemeenschap, waar creativiteit en expressie gebruikt worden als instrumenten voor positieve verandering en ontwikkeling.

BEGRIPPENLIJST

Veerkracht

Het vermogen om effectief met stress of tegenslagen om te gaan en hiervan te herstellen.

Zelfreflectie

Proces waarbij een individu bewust nadenkt over eigen gevoelens, gedachten, acties en ervaringen. Het doel van zelfreflectie is om inzicht te verkrijgen in het eigen gedrag en de onderliggende motieven, met als doel persoonlijke groei en verbetering.

Zelfexpressie

De manier waarop een individu zijn of haar eigen persoonlijkheid, gevoelens, gedachten en ideeën uitdrukt. Dit kan plaatsvinden via verschillende vormen zoals schrijven, spreken, kunst of je gedrag.

BRONNEN

LIJST

Braet, H. (2010). *Aspecten van ethische fotografie*. Vrije Universiteit Brussel LKCA

Delmée, B., Marinelli, C., & Poll, J. (2019). *Effecten van cultuur op jongeren in kwetsbare posities*. In Delmée, B (Red.), *Buitengewoon over de betekenis van kunst en cultuur voor veerkracht van jongeren* (p. 47) LKCA.

Dewey, J. (2005). *Art as Experience*. Penguin.

Farrell, B. (2016). Understanding the value of arts & culture: the AHRC cultural value project. *Cultural Trends*, 25(4), 273–276.
<https://doi.org/10.1080/09548963.2016.1241382>

Marinelli, C. (2022). *No limits!* LKCA. Geraadpleegd op 4 mei 2024, van
<https://www.lkca.nl/wp-content/uploads/2022/10/Factsheet-No-Limits-cultuur-mentaal-welzijn-jongeren.pdf>

RIVM, Trimbos instituut en Amsterdam UMC. (2019). *Mentale gezondheid van jongeren: enkele cijfers en ervaringen*. RIVM, Trimbos Instituut en Amsterdam UMC.
Geraadpleegd op 18 mei 2024 https://www.rivm.nl/sites/default/files/2022-03/011281_I20429_RIVM%20Brochure%20Mentale%20Gezondheid_V7B_TG_V2.pdf

Sontag, S. (2008). *On Photography*. Penguin Classics

Van der Zant, P. (2023, 25 september). *Waarom moet kunst bijdragen aan maatschappelijke opgaven? Kunst is toch waardevol op zich?* LKCA. Geraadpleegd op 25 maart 2023 <https://www.lkca.nl/ opinie/waarom-moet-kunst-bijdragen-aan-maatschappelijke-opgaven-kunst-is-toch-waardevol-op-zich/>